

603.890

303890

A
BÉKESZERZŐDÉSEK
POLITIKAI ELMÉLETE
ÉS
A TRIANONI
GYAKORLAT

VITÉZ GYERGYÓ-SZENT-MIKLÓSI KARY BÉLA
NY. ALTÁBORNAGY FELOLVASÁSA

A M. KIR. HONVÉDTISZTEK ORSZÁGOS TUDOMÁNYOS
ÉS KASZINÓ EGYESÜLETÉBEN 1930. ÉVI OKTÓBER 14-ÉN

BUDAPEST, 1930
CSUVARA LAJOS NYOMDAUZEM

603890

~~113.644~~

M. N. MUZEUM KÖNYVTÁRA
I. Nyomat. Növendeknapló
1921 év. 70 sz.

A békeszerződések politikai elmélete és a trianoni gyakorlat.

Írta

és a M. Kir. Honvédtisztek Országos Tudományos és Kaszinó Egyesülete 1930. évi október
hó 14-én megtartott tudományos előadásán felolvasta:

vitész Gyergyó-szent-miklósi KARY BÉLA

ny. altábornagy,
az Orsz. Tiszti Kaszinó elnöke.

Előre kell bocsátanom, hogy értekezésem ugyan politikai jellegű, azonban nem tartalmaz olyat, amit közönséges értelemben vett politizálásnak lehetne nevezni, hanem a politika egy meghatározott területének elméletével foglalkozik s igyekszik azt kétségbevonhatatlan tények útján megvilágítani.

I. A politika elmélete általában.

Történelmi tény, hogy a háborúkat a földrajzi fekvésük szerint külső, vagyis valamely kontinens szélén, vagy ahhoz közel fekvő államok szokták előidézni, a belső államok pedig a háborúkat rendszerint elszenvedik. A világháborúban sem volt ez másként! Ehhez nem kell sok magyarázat. Ebből a tényből következnek logikusan az is, hogy a külső-, illetőleg a belső államok milyen hadi célokkal indulnak a háborúba. — A külső államok ugyanis rendszerint a birtok és a befolyás kiterjesztéséért, a belső államok pedig a birtok és befolyás fenntartásáért harcolnak. A világháború erre nézve is klasszikus példákkal szolgál.

Már most nézzük azt is, hogy lényegileg mi körül forog minden állam külpolitikája? A választ már az előbb megadtuk. Minden külpolitika a körül forog, hogy az állam saját birtokát és befolyását kiterjessze, ami aktív forma, vagy pedig fenntartsa, ami a minimális passzív forma. Viszont azt a tevékenységet, amelyet külpolitikának nevezünk, akkor mondhatjuk művészetnek, ha a vezető államférfiú kellő tudással és képességgel jár el a célok elérése körül. Ez a tudás és képesség pedig akkor mutatkozik, ha ez a külpolitikai vezetés egyfelől az észnek és értelemnek megfelelő erejével s a jellem nyomtatékával, másfelől a politika tudományának örök törvényei és azon érdekek szerint történik, amelyek az államoknak egymással szemben való egyensúlyhelyzetét az attrakció és a repulsió, valamint az összes dolgok kölcsönös függésének örök törvényei szerint szabályozzák.

A politikának ezt az elméletben lefektetett örök törvényszerűségét csodálatosan csekély fokban ismerik még a politika hivatott tényezői is. Pedig a politika művészete rendkívüli módon hasonlít a taktikához és a sztratégiahoz, amelyeknek applikatorikus alkalmazása ma már minden katonatiszt vérebe ment át és amelyeknek különböző mérlegelési és intézkedési keretei állandóan irányelveket nyújtó pontokba vannak összefoglalva, nehogy a gyakorlatban valamely szempont figyelmen kívül maradjon. A politika három mű-

ködési terén, vagyis a bel-, a kül- és a társadalmi politikában ugyanez a rendszer és eljárás volna lehetséges, csak hogy sehol sem követik, mert ezt az elméletet magát sehol sem tanítják. Nem tanítják, mert a politika tudománya a szociológiából fakad, viszont nálunk a szociológiának még csak tanszéke sincs.

Ma itt nem az általános politikai elméletekkel, hanem a békekötéseknek szigorúan körülhatárolt elméletével foglalkozom. Említettem, hogy a külpolitikának az érdekek alapjára kell helyezkednie.

II. Az államalkotó érdekek.

Ezek az érdekek a külpolitikában természetük és lényegük szerint háromfélék lehetnek. És pedig:

1. *Természetes érdekek*, amelyek az illető állam lényéből, egyéniségéből, természetéből fakadnak.

2. *Kulturális érdekek*, amelyek az illető állam kulturális, gazdasági és kereskedelmi szükségleteiből erednek és végül

3. *Véletlen érdekek*, amelyek egyszer kulturális, másszor természetes érdekek látszanak anélkül, hogy valóban azok volnának, vagy pedig a birtok és befolyás távolabbi céljai által előidézve bizonyos rövid akciókra képesek az államokat összekapcsolni.

Éppen azért nevezzük a természetes és a kulturális érdekeket egyúttal *tartós érdekeknek*, a véletlen érdekeket pedig *ideiglenes*, vagy *futólagos* érdekeknek is. Az érdekeknek ezen háromféleségéből adódnak az államok között fennálló s a nemzetek sorsát annyira befolyásoló *érdekközösségek* és *érdeellentétek*.

Hogy eme fejtegetéseinket, amelyek a békeszerződések elméletével kapcsolatban feltétlenül szükségesek, jobban megértsük, vegyük az említett érdekeket kissé alaposabban szemügyre s taglaljuk először a *természetes érdekeket*. Ezek a következők:

1. *A nemzeti érdek*, amely azt követeli, hogy az egy törzshöz, nemzethez tartozók, illetőleg az egy nyelvet beszélő összes egyének egyúttal egyetlen államalakulat keretében éljenek. Ha valamely államalkotó nemzetnek részei valamely más államterületen belül az ott államalkotó nemzettel szemben kisebbségben vannak, vagy ha ez a kisebbség sehol nem is államalkotó, akkor fellép a *nemzetiségi érdek*. Ma ezt divatosan kisebbség kérdésnek nevezik, ami nem mindig helytálló, mert pld. Csehországban a tiszta csehek, Jugoszláviában pedig a tiszta szerbek vannak a többivel szembe-kisebbségben. Csak hogy ők a hatalom birtokosai s kezükben vannak az erőszak eszközei. Ez a nemzeti érdek az, amely a szétszakított magyarok egyen-sülését követeli, ez az apja az osztrák „Anschluss“-nak, ez diktálja a tótoknak a csehektől való különválást, mert különben elvesztik nyelvi önállóságukat stb.

2. *A felekezeti érdek*, amelynek törekvése az, hogy saját követői lehetőleg olyan állam keretében éljenek, amely az illető felekezet fejlődése, történelmi és felekezeti gyökerei, politikai befolyása és úgy a felekezet, mint a hívek anyagi gyarapodása szempontjából a legtöbb előnyt nyújtja. Fokozott mértékben áll ez az ugynevezett „nemzeti“ jellegű felekezeteknél. A felekezeti érdeket sérti az egyházi birtokok elvétele, konkrétan kifejezve pld. a pravoszláv vallással szemben a nyugati felekezeteknek visszaszorítása, a régi bevált felekezeti és területi kapcsolatok széjjelszakítása.

3. *A földrajzi érdek*, amely a többi mindenféle érdekre való tekintet nélkül igyekszik az állam határait bizonyos stabilitáshoz juttatni. Ez a stabilitás pedig csakis természetes határok révén érhető el. A földrajzi érdek szoros kapcsolatban áll azzal a történelmileg beigazolt ténnyel, hogy az olyan földrajzi zárt egységet képező területek, miket Ratzel a híres szociálgeografus „Naturganzes“-nek nevezett, ha azokat bármilyen okból, legyenek azok etnografiai, nemzeti, gazdasági vagy egyéb alapuak, szíjjeltépték is, területi egységüket mindig visszanyerték s így a földrajzi határok jelentősége itt sokkal nagyobb volt, mint bármely nyelvi, faji, vagy egyéb szempont. Ez a földrajzi érdek él a magyarban, amikor a Kárpátok bérckoszorujáról s a négy folyam országáról beszél, ez él a Wacht am Rhein dalában, ez él a románoknak a Tisza határa utáni álmaiban. Részben a hiányzó földrajzi érdek, illetőleg ennek realizálhatatlansága okozta a multban vesztét a lengyel államnak s ez egyik veszedelme a jövőben is.

A kulturális érdekek közé számíthatjuk :

1. *A gazdasági érdek*, amely a nemzetgazdasági és külkereskedelmi érdekek és előnyök, valamint a harmonikus gazdasági fejlődés szellemében igyekszik a különböző állami és egyéb területeket összekapcsolni és amely néha érdekerejében erősebb akármelyik másik érdeknél. Nézzük csak Svájcot, amely — természetesen a jogrend harmonikus fejlődésével is — heterogén nyelvi és nemzeti elemeket foglal magában egy állami egységben anélkül, hogy ezeknek eszükbe jutna a körülöttük fekvő, e frakciókkal azonos nyelvű nagy nemzeti egységekben felolvadni. Ez a gazdasági érdek tartotta össze, kapcsolatban a dinasztikus érdekekkel, a régi monarchiát.

2. *A szorosan vett kulturális*, illetőleg az emberiség fejlődése szempontjából a *civilizatorikus érdek*, amely a hasonló jellegű és eredetű kulturájú népegyéniségeket igyekszik összefoglalni s amelynél csodálatos árnyalatokat állapíthatunk meg. Így pld. a németek Elzász-Lotharingiának Páris felé orientálva volt kultúrkomponensét 1871—1918-ig nem voltak teljesen képesek 180 fokkal, vagyis Berlin felé megfordítani, amiből reánk nézve is bizonyos kedvező anológiaak vezethetők le a mi elszakított területeinkre nézve. A felekezeti és a nemzeti érdek mellett ez a kulturális érdek az, amely a szerbek és a horvátok közötti ellentétet okozza, mert a horvát kifejezetten nyugati, a szerb pedig keleti kulturájú, mint a vallása is.

A természetes és a kulturális érdekek közt áll s hol az egyikhez, hol a másikhoz támaszkodik :

1. *A történelmi érdek*, amely az állam, illetőleg helyesebben a nemzet történelmi fejlődéséből ered s amelynek jelentősége föbbirányú. Különösen fontos azért, mert az összes többi érdek ennek keretei között fejlődött ki, izmosodott meg s ezért olyan hatalmi kapcsolatot alkot, amely eléggé fel sem becsülhető. Ilyen kapocs pld. Magyarország 1000 éves történelme.

2. *Az érdekek koalíciója*, amely elnevezést akkor alkalmazzuk, ha a felsorolt érdekek közül több is működik egyszerre közre valamely állam fenntartásában és fejlődésében. Ily érdekköalicíót látunk a régi Magyarországnál, melyet a nemzeti, felekezeti, földrajzi, gazdasági, történelmi és kulturális érdekek koalíciója tartott össze.

3. *A dinasztikus érdek*, amely monarchikus irányú államoknál jön tekintetbe s amely akkor főkéletes, ha teljesen megegyezik az állam eszmével és az államérdekkel s ezek elérésében találja meg legtökéletesebb teljesülését. A régi monarchiában a dinasztikus érdek óriási jelentőségű volt, de

éppen ezen államalakulat nyelvi és nemzeti heterogén volta miatt sohasé tudott nemzetivé válni, mert ha ezt bármely irányban is teszi, azonnal valamely különérdek szolgálatába áll, párttá válik, ezzel leszáll a pártok felett álló objektivitás talapzatáról s szembe kerül az általános és objektiv dinasztikus érdekekkel.

Az érintett mindenféle érdekről, de főleg azoknak politikai ható erejéről még sokat lehetne mondani, amitől azonban az idő rövidsége miatt el kell tekintenem.

Ha már most az előbbiekkal kapcsolatban azt kérdezzük, hogy mit értünk állameszme alatt, akkor azt kell felelnünk, hogy állameszme az a feladat, amelyet az illető államnak az államkörön belül saját fejlődésével és megerősödésével kapcsolatban teljesítenie kell, tehát az eddig felsorolt különféle érdekeknek a fejlődési principium javára való felhasználása. *Államérdeknek* külpolitikai értelemben mindazt kell tekintenünk, aminek teljesítése az említett érdekek és az államkör politikai tényállása szempontjából az állam javára szolgál, tehát az állam birtokát és befolyását kiterjeszti.

Az állameszme és államérdek szellemében való működés a külpolitika eminens feladata. A külpolitika pedig akkor érdekszerű, vagyis helyes, ha műveleteiben és akcióiban alkalmazkodik az államkör politikai tényállásához, vagyis az államkörben levő összes hatalmi sullyal bíró államnak erőhatalma, földrajzi helyzete, érdekei, befolyása és akcióképessége alapján megkalkulálja a *saját* helyzetéhez mért *politikai tényállást*, a politikai műveletek időmértékét és egymásutánját, végül saját érdekeinek végrehajtását ehhez a kalkulációhoz méri és igyekszik a korszellem befolyását is a maga javára kihasználni.

Említettük, hogy két vagy több állam között tartós érdekközösségeket, vagy érdekelletéteket csakis a természetes és kulturális — vagyis tartós — érdekek képesek produkálni. Itt azonban nem szabad kihagynunk az érdekek sorából a sokszor az ideiglenes, átmeneti vagy véletlen érdekek sorába tartozó *hatalmi érdeket* sem, amelynek gyökere a birtok és befolyás kiterjesztésének minden más érdekétől eltekintő, rideg, önző céljaiban rejlik s amely szertelen hódítási vágyban, bizonyos területeknek presztízis, vagy más immateriális önhasznú okokból való megkaparintásában jut kifejezésre. A századok előtti dinasztikus szellem idejében, amely XIV. Lajos gőgijében stb. érte el tetőfokát, de később is ez gyakori tünet volt. Ezt láttuk Oroszország ázsiai terjeszkedésében. Ilyen hatalmi érdek hozta létre a francia-orosz szövetséget s ma a kis entente-nak francia kapcsolatát.

III. A békemű általános kellékei.

A külső és belső államoknál említett aktív, vagy passzív célok szerint minden állam kötelessége akkor, amikor háborúba kezd, bizonyos politikai kalkulációkat végezni arra nézve, hogy reálsan milyen hadicélokot tűzhet maga elé, ha a háborút sikerrel fejezi be, illetőleg hogy milyen helyzetbe jut, ha a háborúban balsiker éri.

Az ilyen kalkuláció a következő alapokon nyugszik:

1. Akár két ellenséges állam, akár pedig két államcsoport áll egymással szemben, a saját állameszme és államérdek, szembenállítva az ellenfél állameszméjével és államérékével. Ide kapcsolódik be az ugyanabba az államkörbe tartozó, érdekszerűleg tekintetbe jövő, de semlegesen maradó államok hasonló eszméje és érdeke is.

2. A szembenálló felek kulturális és gazdasági erőállapota.

3. Az államkör politikai tényállása azon az alapon, amely a győzelem vagy vereség eredményeinek a befejező békekötésben lerögzített tényeiből adódik. Szóval itt kifejezésre kell jutnia annak az érdekhelyzetnek, hatalmi egyensúly eltolódásnak is, amely a szándékolt birtok és befolyásbeli eltolódások bekövetkezése után nyilvánul meg. Ott ahol az államok között szövetségek vagy entente-ok állanak fenn, ott az együttműködés, amely elvégre mindig csak érdekközösségek alapján történik, rendszerint előre meg szokott állapítva lenni. Ezt láttuk a világháborúban az entente-nál, amely már bizonyos alapokon ment bele a háborúba s a háború folyamán pedig mindig újabb és újabb ígéretekkel igyekezett új szövetségeseket nyerni, illetőleg azokat minél nagyobb győzelmi jutalmakkal kecsegtetni.

Csakhogy nem szabad azt sem elfelejteni, hogy még a legreálisabb megállapodások, vagy hadicélok a háborúk folyamán — különösen ha nem remélt sikerek mutatkoznak — letérnek az objektív kalkulációk reális talajáról s átbillennek a hatalmi mámor mezejére és a birtok és befolyás kiterjesztésének szertelenségeiben kalandoznak el. Szem előtt kell itt tartani azt a történelmileg beigazolt gyakorlatot, hogy a győztes fél nagyon is hajlamos a legyőzötttel szemben a legkiméletlenebb követelésekre. Amikor a győzelem már kétségbevonhatatlanná vált, úgy ez a mámor képes arra, hogy a legtárgyilagosabb bevezető kalkulációkat tönkre tegye és a békekötést a legirrealisabb alapokra tolja. S ezzel elérkeztünk fejtegetéseinkben oda, hogy valamely békekötésnek elvileg milyennek is kell lennie. Erre nézve a következőket mondhatjuk:

1. Minden békekötésnek legtermészetesebb követelménye az, hogy valóban béke, vagyis *tartós* legyen. Ez pedig megkívánja azt, hogy a békeszerződés egyenlítse ki lehetőleg azokat az érdekellentéteket, amelyek a háborút előidéztek. Viszont azonban a békekötés lehetőleg ne hagyjon, de különösen ne teremtsen olyan érdekellentéteket, amelyek újabb konfliktusok, újabb háborúk magvát rejtik magukban.

2. A tartósság csakis akkor jöhet létre, ha a győztesnek a békemű által követelt és végrehajtott birtokbeli és befolyásbeli gyarapodása olyan jellegű és természetű, hogy az ujonnan létesített állapotok és területszerzések akként kapcsolódnak bele a győztes állam fennálló birtokbeli és befolyásbeli régibb tényállásába, hogy ez az új állapot a tartós érdekek szempontjából teljes természetességgel, létjogosultsággal birjon. Ez annyit jelent, hogy az új területszerzés a győztes részére csak akkor érdekszerű és helyes, ha az új területek a természetes és kulturális érdekek alapján, új államuk természetes és jogosult tagjaivá válnak s így a győztes állam régi területével együtt egységes, érdekszerű és természetes egésznek képeznek kifelé és befelé is. Ahol mindez hiányzik, ott újabb konfliktusok veszedelme fenyeget.

Sapientia sat!

3. A győztesnek tehát olyan békeművet kell alkotnia, amelyben érdekszerűen és logikusan él a fennmaradás tartóssága s a teremtett új területi stb. állapotok természetes létjogosultsága. Ennél természetesen első sorban a győztes érdekei jönnek tekintetbe.

IV. A békekötés kezdeményezése.

Valamely békekötés kezdeményezése, bevezetése, a háború folyamán többféleképpen történhetik. E rövid előadás keretében sajnos sok részlettel nem foglalkozhatom, hiszen sokszor az érthetőség rovására kell az előadan-

dókat összevonom. Ezért előadásom sok tekintetben hézagosan kezeli a tárgyat. Így tehát nem terjeszkedhetem ki a mediációkra, béketapogatózásokra stb. sem.

Elméletileg a győztes számára a békekötés pillanata akkor érkezett el, amikor az ellenség a saját területéről általában el van kergetve, amikor a katonai műveletekben a végleges és már meg nem változtatható fordulat az ő javára bekövetkezett, vagyis amikor az ellenfél arra van kényszerítve, hogy magát a győztes akaratának alávesse. A legyőzött fél számára pedig ez a pillanat adva van akkor, amikor a győzelemre való minden kilátás teljesen elmúlt, a reális erők ki vannak merülve s az erőforrások már ki nem elégítők. Ilyenkor — amikor azonban a legyőzöttnak még mindig van annyi reális ereje, hogy hatalmas terepakadályok mögött ellenállást fejtson ki s így a hősi halálkedvben ellankadt győztesben is felébreszti a kételyeket, vajjon a harc folytatása által elérhető eredmények helyes arányban fognak-e állni a várható véres veszteségekkel — kell igyekezni fegyverszünethez jutni.

Azonban a háború céljai, különösen ha ezek nem reális és objektív mérlegelések, hanem a háborúnak kezdetben fényes sikerei folyamán keletkeztek, néha végzetesen befolyásolhatják úgy a fegyverszünetet, mint magát a békekötést, de a megelőző stratégiát is. Ezt a világháború igen plasztikus példáiban teszi szemléltetővé. Németország passzív hadicélokkal, létérdekeit védve indult a világháborúba. A háború sikerei által indítva főleg Ludendorff révén került felül a német keleti hadicélokra a nagy tényállás mérlegelése nélküli, szertelen megállapítása, az oroszokkal szembeni háborús jutalom jelszava, amely abban kulminált, hogy Lengyelországot fél önálló állam gyanánt Németország vezetése alá kell helyezni, hogy a Keleti tenger partvidékein mindenféle történelmi stb. jogon hatalmas német terjeszkedés szükséges. Ehhez később hozzájárult a bolsevista uralom megbuktatásának eszméje is. Mindez azonban szükségessé tette igen erős német erőnek a háború végéig való lekötését az orosz hadszíntéren, amelyek persze nyugaton hiányoztak. De mi lett volna, ha a németek mindenféle céltalan hatalmi fikciók helyett az oroszokkal szemben azt a mérsékletet mutatják, amelyet 1866-ban Bismark oly divinatorikus előrelátással alkalmazott Ausztriával szemben? Ha pld. 1915-ban a Gorlicei csatát követő hadműveletek folyamán a központi hatalmak seregei a kelet felé való előrohanás helyett megállnak a Memel—Bug—Styr vonalában és ha akkor úgy az orosz néppel, mint az orosz hadsereggel mindenféle eszköz útján, repülőgépekkel, semleges és kerülő propaganda által közlik azt, hogy a központi hatalmakkal nem kell orosz terület s felajánlják a békét minden területi változás nélkül, akkor igen valószínű, hogy ha béke nem is, hanem az 1917-ben kitört forradalom Oroszországban sokkal előbb jött volna s a német és osztrák-magyar erők sokkal előbb és sokkal nyomatékosabban fordulhattak volna nyugat felé s délnyugatra. Erre 1916-ban is volt alkalom a románok kivevése után. De Ludendorff az ő fellegjáró keleti terveiből, amelyek azt is okozták, hogy Riga felé tolt erőket, amikor azokat a tolméini csata idejében sokkal célszerűbben és a háborút eldöntő módon lehetett volna Délitől egyidejűleg támadásra indítani, még 1918-ban sem engedett. Még amikor 1918-ban a nyugati fronton is nyilvánvalóvá lett a német győzelem lehetetlensége, e keleti tervek miatt elmulasztotta lényegileg és formailag a fegyverszünet pillanatát, sőt még mindig tetemes erőket tartott keleten. Megfelelő

békét kötni 1918-ban csak úgy lehetett volna, ha a németek a Maas, vagy a Rajna vonal mögött lehetőleg intakt haderővel teszik meg a fegyverszüneti ajánlatot. Ezt azonban Ludendorff nem tette meg s így a fegyverszünet már csak akkor jött létre, amikor a német haderő belső tartó erői széjjelzüllöttek. Így jött azután a békediktátum. Sajnos ezt és a mi fegyverszünetünket itt bővebben nem tudom fejtegetni.

V. A békemű a győztes szempontjából.

Nézzük már most, hogy milyen szempontok legyenek irányadók a békemű megállapításánál és a győzelmi jutalom mértékelésénél. Vegyük először a győztes szempontjait.

Manapság a világban szerte két korszellem küzd a hataloméért. Az egyik a nemzeti korszellem, a másik a pozitivistikus korszellem, amelynek kifejezője a pénznek, az egyéni érdeknek és önhasznúságnak uralma, a pozitív realitás, a nyereség, a haszon. Mindkét korszellemmel kapcsolatban azonban egy harmadik korszellem nyomai is mutatkoznak és pedig egyfelől a nemzeti korszellem hajtásaként, másfelől az individuálisztikus, kapitalisztikus, pozitivistikus korszellem polaritása gyanánt. Ez pedig az autoritativ korszellem, melyet épen úgy látunk a fascizmusban, mint a bolsevizmusban megtestesülve. De láttuk Görögországban, Spanyolországban, s Musztafa Kemal is ennek a szellemnek megtestesülése. S így látjuk, hogy a nemzeti korszellem igyekszik az államokat a nemzetek és nyelvek alapján megalkotni, a pozitivistikus szellem pedig igyekszik a gazdasági szellemet előérbe tolni, míg az autoritativ korszellem az államhatalmat akarja a legmagasabb hatályosságra emelni és pedig a fascizmus alkotó, a bolsevizmus romboló alapon. A pozitivismus gazdasági szempontból igyekszik minél nagyobb gazdasági területeket létesíteni, hogy a gazdasági világkonkurenciával könnyebben lehessen megbirkózni, de a világot is jobban lehessen a kapitalisztikus különérdek javára kihasználni. Ez nemzetgazdaságilag annyit jelent, hogy minden állam, vagy gazdasági terület oly nagy legyen, hogy belőle a harmonikus gazdasági élet összes feltételei, vagyis az ipari és mezőgazdasági termelés minden szükséglete a legminimálisabb import mellett előteremthető legyen.

Mint hogy ezek a korszellemek már a világháború kitörése idejében is éreztették hatásukat, a háború céljaiban is kifejezésre jutottak s torzított formában a békeművekben is szerepeltek. Eltorzított formában azért, mert a békeművek megalkotásánál nem a politikai tudás, nem a tárgyilagosság, nem a jövőbe való íhletett betekintés vezetett, hanem a gyűlölködő érzelmi politika, a politikai elméletekben való teljes járatlanság, a természetes és kulturális érdekek erejének és hatalmának teljes ismeretlensége, a történelmi törvényszerűségek iránti vakság dominált. Így jött létre Trianon és társai.

De mit is csinált az entente politika, de főleg a vezétést kezében tartó francia politika Trianonnál? Atomizálta Európát. Ma már a francia politikában Briand belátja a nagy gazdasági egységek előnyeit. Innen a Pán-európa gondolat is. De a javasolt formában torzszülött, mert érdeksérelmeken akar felépülni. De ugyanaz a politika, amely ma ezt követeli s amely Európa keletét kis gazdasági egységekre atomizálta, ma is csak azt az érzelmi politikát folytatja, mint azelőtt. Európa keletén ezelőtt 100 évvel három nagy állam volt: Oroszország, Ausztria és Törökország. Ma ugyezen a területen

15 ország van, holott a gazdasági szellem éppen megfordított beosztást követelne. Lehet így gazdaságilag prosperálni? Persze volt itt egy államalakulat, a monarchia 52 millió lakossal, amely azonban nem tartozott a francia érdekkörbe. Az említett atomizálással tehát elérte a francia politika azt, hogy ebből az 52 millióból a békekötés után csak 14 millió, vagyis Német-Ausztria és a mai Magyarország az, amelyre Franciaország saját politikájában nem óhajtott számítani, míg ellenben a főbbi 38 milliót az utódállamok révén magához vélte csatolhatni. Ezzel szemben az az örök axioma áll, hogy minden ily állam csak addig követi az ő protektor államának politikáját, amíg az az ő állameszméjével és államérdekeivel megegyezik. Ennek pedig minden esetben meg vannak a könnyen megállapítható határai. Ebben a beállításban tehát az új államalakulások, az utódállamok, csupán külső, vagyis muló, de nem tartós sikert jelentenek.

Említettük, hogy a békemű legyen tartós, vagyis új területi alakulásainak legyen meg a természetes létjogosultsága. Briand Pánerópája egyenesen „mea culpa“-ja az említett atomizálásnak, egyuttal az utódállamok túlméretezési létjogosultságának. Ezzel kapcsolatban kell említenünk azt a politikai szabályt is, hogy a győzelmi jutalom mértékét soha sem tanácsos túllépni. Ezt a mértéket pedig egyfelől a hadviselő felek, illetőleg az esetleges új államalakulatok gazdasági életfeltételei, természetes érdekei, másfelől az összes érdekelt s az államkörhöz tartozó államok érdekvonatkozásai adják meg. Nehogy azonban valamely semleges hatalomnak kedve legyen a békeművel kapcsolatban fegyveresen interveniálni, a győztesnek igyekeznie kell, hogy a békemű idejében katonailag még elég erős legyen ennek esetleges visszautasítására.

Említettük azt is, hogy valamely háború folyamán a vezető emberek — különösen nem remélt dimenzióju hadisikerek után — elvesztik a tárgylagosságot. Hiszen már magát a háborút is rendszerint szenvedélyeket teremtő érdekellentétek szókták előidézni. Ezeket a szenvedélyeket befolyásolják és felfokozzák a háború borzalmi és az óriási anyagi és vérvesztésségek. Mindebből bizonyos messze terjedő gyűlölködés származik. Ez pedig éppen úgy megnehezíti a mérsékletet, mint egyes mértékadó személyek politikai rövidlátása és tudatlansága, sokszor hiúsága, valamint a félrevezetett patriotizmus kilengései. Mindezek az indulatok elhomályosítják a nyugodt mérlegelést, amelyre pedig reális békemű megalkotásánál oly nagy szükség van. Ezek szóval azok az érzelmi és indulati szempontok, amelyek az érdekellentétek mellett elsősorban, sőt sokszor tulnyomóan tekintetbe jönnek.

Nem szabad azonban elfelednünk, hogy a háborút sokszor az érdekellentétek és szenvedélyek mellett még bizonyos *szükségletek* is idézik fel. A békemű tehát számíton ezekkel a szükségletekkel, vagy szükségességekkel is, bár ezeket is rendszerint valamely érdek keretébe lehet beilleszteni. Ez annyit jelent, hogy a békemű az olyan területi változásokat, amelyek természetesen tudnak beilleszkedni a győztes, vagy az új állam birtok — és befolyásbeli viszonyaiba, oda be is illeszti. Ez által a győztes állam bizonyos hatalmi gyarapodást nyer, amely az ő számára reális hatalmi növekedést jelent s amely az államkörön belül új politikai és hatalmi tényállást ad, ami a hatalmi egyensúly helyzetére van ismét befolyással.

Az államférfiu intuíciójától fog függni, hogy mindezeket a ható erőket miként fogja saját győztes állama javára értékesíteni. Kevés államférfiu volt és van, aki e tekintetben kiváló. Macchiavelli óta talán Bismark az egyet-

len, aki a politikai lényegét valóban ismerte s a jövő érdekkonstellációjában messze előrelátott. De még ő is itt-ott elszámította magát. Bismarck 1866-ban előrelátta a német-osztrák-magyar szövetség szükségességét. Ez volt oka annak, hogy a nikolsburgi békekötés alkalmából Ausztriától semmiféle területi concessiót nem követelt, dacára annak, hogy Vilmos király mindenáron Sziléziát akarta, amelyre Poroszországnak meg volt a természetes jogcime. Bismarck csaknem kenyérfőrsre juttatta a dolgot uralkodójával szemben, de nem engedett. A történelem pedig igazolta őt.

Ebből az egyszerű példából következik, hogy a békemű sikerének tartóssága szempontjából rossz és ellenmondó, ha a győztes a legyőzöttre olyan áldozatokat hárít, amelyek azt természetes, kulturális és életfeltételi tényezőitől fosztják meg. Az ilyen elrabolt életfeltételek a legyőzöttet egyszerűen kényszerítik arra, hogy csak az alkalmat lesse, amikor az elvesztett területeket ismét újból birtokába vehesse.

Összefoglalva tehát mondhatjuk, hogy minél nagyobb az a politikai siker, amelyet a békemű a győztes számára kifejez, annál inkább van ez a siker a jövőben támadásoknak kitéve. Ilyenkor annak az államférfiúnak, akinek az ilyen fúlhajtott békeművet védelmezni kell, igen hálátlan feladata van. Kénytelen oly ügyet védeni, amelyről ő maga is tudja már, hogy tarthatatlan. Ha Angliát, amely a kontinensen nem kapott területeket, mint e kérdésben indifferens kikapcsoljuk, úgy a békeszerződésekkel szemben legalább 140 millió orosz, 70 millió német, 45 millió olasz, 8 millió magyar, 5 millió bolgár, 10 millió török áll. Ehhez hozzászámítandó az utódállamok lakosságának egy része, ami szintén van 30 millió s a semlegesek legnagyobb része. Ma a békeszerződések mellett csak a franciák, a belgák és az utódállamok hatalmi rétege áll, vagyis a előbb felsorolt számokhoz képest lényeges kisebbség. Ezt a lehetetlen helyzetet már ebből az okból is csak ideig-óráig lehet — és pedig csakis a mai politikai tényállás és hatalmi erőviszonyok mellett — fenntartani.

Ilyen belső ellentétek mellett, amiket mind a helytelen békemű és a győztesek békejutalmának szertelensége idézett elő, nyugodt fejlődésről, nyugodt és krízisek nélküli gazdasági életről szó sem lehet. Hisz a helyes békemű és győzelmi jutalom jellemző tulajdonsága az, hogy sikere tartós és a békemű területi eltolódásainak biztosítása az erőszak fegyverei nélkül legyen lehetséges, mert ha a változás megfelel a természetes és kulturális érdekeknek, úgy ezek önállóan is biztosítják a változás létét s e célból nincs szükség erőszakos érdekszövetségekre, vagy hipokrita alakulatokra, amelyek már felépítésük lényege által is a győztesek érdekeinek szolgálatában állanak, mint pl. a népszövetség. Ha valamely békemű helyes, akkor csak politikai tapintatra van szükség, hogy az így szerzett birtok és befolyás organizáltassék, ez által tartóssá tétessék s így azt nemcsak a harcoló felek, hanem az egész államkör is, mint természetes és tartós megoldást elfogadja.

Ha ellenben a győzelmi jutalom ellentmond a természetes és kulturális érdekeknek, ha ellentmond a legyőzött államok eminens léteérdekeinek, ha azoknak gazdasági létét ássa alá, akkor oly szenvedélyeket válthat ki, amelyek a világot újból lángra lobbanthatják. Ilyenkor a legnagyobb államférfiui bölcsesség is, amely az ilyen állapotot védelmezni akarja, csődöt fog mondani. Már pedig Trianon ilyen békemű. Ma a legyőzöttek revíziót követelnek. Csakhogy ennek egy nagy akadálya van. Ha az államok arcópája ehhez hozzá is járulna, ami a népszövetség mai rendszere mellett még akkor sem

lehetséges, ha jajsavunk és az igazságnak ugynevezett fáklója az egész világot betöltené is, ott van egyes nemzetek felfokozott önérzete, szertelen nagyzási hóbortja, amely nem engedi meg, hogy saját államuk ettől a retentő és végzetes tehertől megszabaduljon. Ez pedig annál is inkább tény, mert a világtörténelem bizonyítja, hogy egyszer birtokba vett területeket, — értéktelen és az érdeket nem sértő kis területektől eltekintve — önként, ellentállás nélkül, csakis létjogosultságukban megcsappant dekadens államok adnak ki. Így vette el Bulgária annakidején harc nélkül Törökországtól Kelet Ruméliát. Területi veszteségek — ha létérdékeket sértenek — végzetes éket vernek a nemzetek közé. †

Míg az ilyen területi veszteségek a legyőzöttet a győztes elkeseredet-ellenségévé teszik, addig a legyőzött állam a pénzbeli, vagy anyagbeli veszteségeket aránylag könnyebben heveri ki; az államoknak e téren való teljesítőképessége szinte hihetetlennek látszik. Ha tehát a békemű és győzelmi jutalom egyik része a területi kérdés, úgy a másik része a hadikárpótlás, az ugynevezett jóvátétel, amely kifejezés a háborús bűnösség képmutató, hazug jelszavából fakadt s amely pénzben, jogokban, anyagban, szolgáltatásokban és a szuverenitás mindenféle megszorításában jut kifejezésre. A békemű további része lehet a legyőzött állam véderejének, hadikészültségének lecsökkentése, vagy olyan korlátozása, hogy a győztesrel szembeni ütőereje, vagyis politikai, illetőleg katonai súlya elenyészővé váljék. Így bántak el a központi hatalmakkal a párisi békék, így bánt el Napoleon 1807-ben Poroszországgal. A békeműnek mindezen postulatumját a győztes kézizálog vételével, vagyis el nem szakítandó területek megszállásával s az ezzel kapcsolatos költségek áthárításával szokta biztosítani, amire azonban itt, bármennyire is érdekes a tárgy, időhiány miatt ki nem térhetek.

Mindezzel kapcsolatban még a következőket kell megjegyeznünk: A politikai erőnek egyik leghatalmasabb forrása a nemzetgazdaság. Mégis csodálatos, hogy a nemzetgazdaság mily kevésbé szerepel a külpolitikában, illetőleg általában a békeművekben. Valamely állam gazdasági érdekei a külpolitikában csak akkor válnak jelentőssé, ha a többi érdek politikai részre keveset jelent, illetőleg, ha a nemzetgazdaság képezi valamely állam külpolitikájának tengelyét. Így volt ez és van Angliában és Amerikában is. Ennek a kérdésnek lényege ott van, hogy a gazdasági érdekeknek, hogy a politikában hathassanak, megtestesülésre van szükségük. Ez a megtestesülés pedig a leggyorsabban és legkifejezettebben a tőkében megy végbe. Nagy hadikárpótlások nagy tőkeeltolódásokat idéznek elő, ami visszahat a tőke életére, miáltal a belpolitika is még jobban a tőke életének befolyása alá kerül. Az 1870. évi német-francia háború után fizetett francia hadikárpótlás erős pénzügyi kríziseket idézett fel, pedig hol van az a mai jóvátételi összegektől? A jelenlegi jóvátételi összegek viszont Franciaországot Európa leg-gazdagabb országává teszik, ami természetes gazdagsága mellett lehetővé teszi azt is, hogy messze felülmulja azt a militarizmust, amellyel Németországot a háború előtt vádolta. A világnak mai gazdasági krízise a forgalom paroxiszos hypertrophiája, a termelés anarchiája és a világkereskedelem haszonleső öncélúsága mellett, ezekben a tőkeeltolódásokban is gyökerezik. Vagyis a mai gazdasági világhozort is nagyrészt a békeművek okozzák.

VI. A békemű a legyőzött szempontjából.

Nézzük már most a békeművet, illetőleg a győzelmi jutalmat a *legyőzött fél* szempontjából.

A legyőzöttnek természetesen tisztában kell lennie mindazzal, amit a győztesre nézve mondtunk.

Ha a legyőzöttnek a fegyverszünet és a békemű idejében nincs reális erő a kezében, amellyel álláspontját alátámaszthatja, úgy nem is lesz képes arra, hogy a békemű megállapításaiban nyomatékosan és érdemlegesen résztvegyen, ha a győztes a „vae victis“ elvet vallja.

A legyőzött félnek mindazonáltal teljes energiával kell fellépnie, hogy

1. a győzelmi jutalom ne lépje túl azt a mértéket, amely a győztes katonai sikere által adva van,
2. hogy a győzelmi jutalom, tehát a békemű feleljen meg az általános politikai tényállásnak,

3. hogy a leverte állam a győztesrel szemben ne az igazságra s a vele szemben tervezett határozványok méltánytalanságára, igazságtalanságára hivatkozzék, hanem igenis támaszkodjék azokra az érdekekre, amelyek az államkörben, beleértve a semleges államokat is, a hatalmi egyensúlyt adják. De támaszkodjék arra is, hogy a bekövetkezendő helyzet mennyiben sérti magának a győztesnek érdekkörét is. Érvényesítse mindezt főleg abban az irányban, hogy ha több állam tartozik a győztes csoporthoz, a győztesek között éles érdekellentétek keletkezzenek. Különösen fontos ez olyan esetben, mint a világháború után, amikor pl. Franciaország egyenesen saját távolabbi érdeke ellen erősítette meg az utódállamokat. Viszont a legyőzött állam legtragikusabb szerencsétlensége a győztest csak akkor érdekli, ha ez a helyzet az ő érdekeit, vagy bizonyos impressionista népeknél, az ő érzelmeit erősen sérti. Okosan vezetett békétárgyalásokkal tehát sokat lehet elérni. Ehhez azonban szükséges, hogy a legyőzött állam államférfiát a győztes érdemlegesen meg is hallgassa. Ezzel szemben ennek az államférfiúnak világosan fel kell ismernie azt is, hogy a vereségből következő győzelmi jutalomnak mik az elengedhetetlen határai.

Igen nehéz ez a helyzet ott, a hol a győztes diktatórikus hajlamú mint pl. Clemenceau s a békeszerződés helyett békediktátummal akarja a kérdést megoldani, mint Párisban, ahol a felizgatott szenvedélyek benyomása alatt a győztesek nem a tárgyaló fél szerepét játszották, hanem — hozzá hipokrita műfelháborodással a háborús bűnösség szempontjából — egyszerűen az igazságot osztó örök bíró szerepébe öltözködtek. Biráskodtak olyan ügyben, amelyben legalább is olyan bűnösök voltak, mint bármely vesztes fél. Mondottuk azonban, hogy ilyenkor a tárgyilagos ítéletet és mérlegelést elhomályosítja az indulat és gyűlölködés. Pedig ma már igen jól tudjuk azt is, hogy a háború előtti entente diplomácia titkos iratai telve voltak a bekövetkezendő háború folytonos hangoztatásával és előkészítésével, míg ez a központi hatalmaknál csak elvéve fordult elő.

Igy tudjuk, hogy a békediktátumok nem reális megfontolások, hanem érzelmek és indulatok alapján keletkeztek. Pedig bármely államra nincs nagyobb veszedelem, mintha politikáját érzelmi momentumokra alapítja. Ez az úgynevezett *érzelmi politika*. Itt csakis véletlen, pillanatnyi, bár a szenvedélyek tükrében maradandónak látszó érdekek működnek. Érdeknek mondhatjuk azért is, mert ha valamely békeműnél, vagy más politikai akciónál az eljárás módját valamely morális motívum, mint pl. a hála, a lovagiasság,

a személyes vonzalom, a kötelezettség, a megtorlási vágy, a bosszúérzés, vagy valamely személyi ellenszenv is befolyásolja, úgy e látszólag morális motívumok mögött a legtöbb esetben ott lappangnak egyes prominens politikai személyeknek, vagy személyiségeknek külön érdekei és az ezeket vezető önhasznú anyagi indítékok. Ezért kell az érzelmi politikát mindig kikapcsolni, mert az csak a hiúságot és az emberi gyengéket szolgálja, a nemzeteket pedig belesodorja a balvégzetbe.

Ott, ahol a győztes részéről ilyen érzelmi viharok dúlnak, ott a helyzet a legyőzött állam államférfia részére valóságos kálvária. Ilyenkor igyekeznie kell a békefeltételek megállapításánál az összes érdekelt államok életképességét, természetét, néptulajdonságait is a külföldi propaganda, a sajtó stb. révén sorompóba állítani. Ha a győztes fél tárgyalásokba bocsátkozik, de a legyőzött félnek reális ereje már nincs, néha már csak az államférfiú genie-je az egyetlen támaszpont. Ha ez is hiányzik, akkor csak a saját erőforrások helyes áttekintése, az államkör politikai tényállásának, az állameszméknek és érdekeknek alapos és vonatkozó ismerete nyújthat kellő támpontokat. Ehhez pedig a viszonyok fejlődésének alapos és egyszerű ismerete kell.

Épen azért nem célszerű, ha valamely háború folyamán a vezető személyeket lényegesebb ok nélkül változtatják.

Pedig épen valamely veszteséges háború hártja az államférfiúra a legkeserűbb és legnehezebb feladatokat. Hiszen tudjuk, hogy az államok minden akciója, szövetségi értéke, súlya, mind a reális erőkhöz, a valóságos hatalmi tényezőkhöz alapszik. Minden azokon a benyomásokon alapszik, amiket valamely állam *hadereje* a másik félre, az ellenfélre gyakorol. Minden egyéb állítás mese, fikció, képzelődés, vagy ostobaság. Valamely vesztes háború után azonban épen ez a reális erőhatalom hiányzik. Vagy le van verve, vagy akcióképtelen. Ezért megbecsülhetetlen bűne a Károlyi-kormánynak, hogy saját hatalmon maradása érdekében szétzüllesztette a hadsereget s ezzel lehetővé tette az ellenséges inváziót, a bolsevizmust s azt, hogy a békekötéskor szinte tetefetlenül álltunk.

Ilyenkor az államférfiú ügyességére van bízva, hogy milyen más tényezőkkel igyekszik saját államának érdekeit érvényesíteni. Az államférfiúnak ilyenkor kétségtelenül élénk fantáziával kell látnia azt a politikai tényállást, amely az ellenség által követelt győzelmi jutalom és területi változás által keletkezik. Rá kell mutatnia arra, hogy az így keletkező helyzet mennyiben veszélyezteti az egyensúlyviszonyokat s igyekszik — amint említettük — a győztes államok közt érdekellentéteket szítani, a semleges hatalmakat pedig a saját állam javára sorompóba állítani. Ilyenkor diplomáciai mesterfogások és véletlen érdekek is léphetnek előtérbe. Ha olyan a helyzet, mint Párisban volt, ahol velünk szemben süketek és vakok voltak, mindenáron — ha kell közvetett úton — igyekezni kell a békeszerződésekben a jövő érdeksérelmeinek és lehetőségeinek kétely és gyanu formájában helyet szorítani. Ez által lehetővé kell tenni azt, hogy az előnyben részesülő kis szövetségesek részéről bekövetkező érdeksérelmek esetén a főgyőztesnek tényleg legyen módja a saját érdekek védelmére s a hálátlant megbüntethesse és a területi kautélákat ehhez képest magváltoztathassa.

A legyőzött fél, amint említettük ne hivatkozzék a vele szemben elkövetett igazságtalanságokra, hanem támaszkodjék azokra az érdekekre, amelyek az államkörben a hatalmi egyensúlyt adják. Épen úgy kell kihasználni a győztes államcsoport tagjainak egymásközötti érdekellentétjeit. Hiszen sokszor

a koncon vesznek össze. Ezt láttuk az 1912. évi balkán háború után, ahol a harcoló felek összeverekedtek s a legkényelmesebb hasznot Románia húzta, amikor a tehetetlen Bulgáriától elvette a déli Dobruzdát. Viszont a legyőzött törökök ugyanakkor visszavették Drinápolyt. Ellentétek pedig a párisi békek idején is éltek, az entente tagjai között. E békekötésnél Olaszországot Párisban Nitfi képviselte. Ma sokan nem értik, hogy a faszczm miatt gyűlöli annyira ezt a volt miniszterelnököt. De ha szembeállítjuk azt, hogy Olaszország a világháborúban mit áldozott s mit nyert s mily érdekei nem nyertek kielégítést, azonnal megértjük ezt. Itt nem szabad elfelejteni, hogy az entente feltétlenül elvesztette volna a háborút, ha Olaszország a tolmeini csata után végleg a földre terül, mert ez esetben az amiensi csata a németek javára dőlt volna el. A győzelmet tehát az entente alapján véve Olaszországnak köszönheti. A békében ezzel szemben Olaszország semmit sem kapott a német gyarmatokból, holott népfellegeinek elhelyezése ránezve életkérdés. Jugoszlávia az olasz érdekekkel ellentétben hihetetlen mértékben megerősödött és sokkal több területet kapott, mint Olaszország, Olaszország segédkezett nyújtott abban, hogy Csehország megszállhatta Felső Magyarországot, ami az északi és déli szlávok egyesülésének lehetőségét emelve hihetetlen módon sértette az olasz érdekeket stb. Mindebből világosan látható, hogy milyen fontos annak az államférfiúnak a szerepe, aki a béke-tárgyalásoknál jelen van. Ebből látszik az is, hogy a bekövefkezendő politikai tényállás alapos mérlegelése és a hatalmi egyensúly megfontolása mily fontos. Talán más békét sikerült volna elérnünk, ha lehetséges lett volna ezeket az érdekellentéteket a győztes felek közé vetni. Nitfi nem védte eléggé Olaszország érdekeit s ezt nem tudják neki megbocsájtani.

Ehhez azonban nemcsak államférfiui bölcsesség, hanem diplomáciai ügyesség is kell. Az államférfiui tehetségnek és diplomáciai ügyességnek ily ragyogó példája volt Talleyrand szereplése a bécsi kongresszus alkalmával, ahol ő a francia király, akkor már a Bourbon ház, megbízásából képviselte Franciaországot. Mindannyian tudjuk, hogy Franciaország 1792—1815-ig, vagyis teljes 24 évig a nyomornak és szenvedésnek kimondhatatlan áradatát zúdította Európára. Az emberek számos milliója, az értékek számtalan milliárdja, a kultúra gyönyörű alkotásai pusztultak el s részben a francia nép szertelensége, részben Napoleon hihetetlen egoizmusa révén és a rémes epidémiák hihetetlen pusztítást vittek végbe minden civilizatorikus érték tekintetében s borzalmaikban még a világháború rémségeit is felülmúlták. Egész Európa összefogott Franciaország ellen. Az orosz cár, az osztrák császár és a porosz király voltak e megmozdulás vezérei. Franciaország megbüntetését és vezeklését akarta egész Európa. S mi történt? A bécsi kongresszuson, amelyet az 1814. évi első párisi béke alapján hívtak össze Európa térképének rendezése végett, Talleyrand olyan ügyesen tudta a Bourbonok dinasztikus érdekét a legitimitás elvével összekapcsolni, ez utóbbit pedig annyira Franciaország érdekeivel összekötöni, e kérdés ügyes taglalása által annyira fel tudta fokozni az említett három uralkodónak dinasztikus érdekét, amely teljes harmóniában állt a Bourbonok dinasztikus stb. érdekeivel, hogy a tárgyalás folyamán diadalra tudta juttatni Franciaország természetes érdekeit s így Franciaország lényegileg területi veszteség és nagyobb kárpótlás nélkül úszta meg az egészet s így az általa fizetett győzelmi jutalom elenyészően csekély volt ama rettentő károkhoz képest, amiket a 24 éves háborúban okozott. Ezzel szemben akkor más, amúgy is erősen megbolygatott államok érdekeit a

kongresszuson minden könyörület nélkül sértették meg. Érdekes, hogy az a Franciaország, amely akkor természetesnek tartotta, hogy rajta a 24 éves vérontást senki sem torolta meg, Trianonnál és a többi párisi békében olyan létérdekekbe vágó megtorlási politikát követett. De éppen itt van a politika lényege! Ez csak újabb argumentum arra nézve, hogy a békefárgyalásoknál — amint említettem — nem a saját bajjal, nem a legyőzöttekkel történő igazságtalansággal kell érvelni, hanem a győztes fél érdekeivel, amelyeket a saját érdekekkel kell kapcsolatba hozni. Sajnos, Párisban mindez nem történhetett meg s így jött létre az a békediktátum, amely ma annyi természetes és kulturális érdeket sért, hogy Európában ma sokkal több a sértett, mint a sértő, aki nyugodtan szeretné élvezni békediktátumának zamatos gyümölcsseit. Hisz maga az a tény, hogy a diktátum gyümölcsseit a győztesek talpig fegyverben és minden leszerelési gondolat merev visszautasításával igyekeznek biztosítani maguknak, a legjobban bizonyítja, hogy az elvesztett területeknek hiányzik az említett természetes behapcsolódása, hiányzik az újállamokkal való szerves összefüggése s a győzelmi jutalmat csak az erőszak felhátványozott eszközeivel lehet fenntartani, a népek szabad elhatározása alapján azonban semmi esetre sem. Hogy az ilyen állapot nem lehet tartós, ahhoz szó sem férhet. Ez a legjobb bizonyíték, hogy ez a győzelmi jutalom, amelyet mások viltak ki, jutalmában sem nem természetes, sem nem kulturális alapú.

VII. A békemű a semlegesek szempontjából.

A győzelmi jutalom megállapításánál nemcsak a győztes hatalomnak, vagy csoportnak érdekei jönnek tekintetbe, hanem azon államoké is, amelyek az államkörben élnek s amelyeknek hatalmi egyensúlyát a tervezett békepostulátumok befolyásolják. Világhatalmi vonatkozásokról itt időhiány miatt nem beszéllek. Így a békemű igen könnyen válhatik valamely békekonferencia, vagy békekongresszus alapjává. Elvnek tekintendő, hogy ha a béke tartós jellegű legyen, akkor a békeműben úgy a győztesnek, mint a legyőzöttnak, mint pedig a kívülállóknak érdekei valamely méltányos győzelmi jutalomban találkozzanak. S itt néhány szót kell szólnunk az úgynevezett *semlegességről* s az ezzel összefüggő politikáról is.

Valamely más állam hadiakciójával szemben való részvétlenség látszólag nem érdemli meg a politikai *akció* nevét. Lényegileg azonban a semlegesség is csak akció, mert a semlegesség elhatározásához s így a semlegességi politikához is éppen olyan meghatározott és az ellenfelek akcióit tekintetbe vevő mérlegelések szükségesek, mint akár a harcoló feleknél. S így bár a semlegesség nem jelent közvetlen tevékenységet, mégis csak politikai tettek tekintendők. A politikai elmélet szempontjából tehát a semlegesség azt az engedményt tartalmazza, hogy valamely politikai erőszakos akció az illető állam közvetlen behatása nélkül döntessék el. A semleges állam megelőző megfontolásainak tehát arra nézve is ki kell terjeszkedniök, hogy az ellenfelek erőszakos összeütközése következtében beállható hatalmi változások nem lehetnek-e olyanok, amelyek a semleges állam természetes és kulturális érdekeit veszélyeztetik és az államkör hatalmi egyensúlyát megbolygatják. Ellenkező esetben a semlegesség nincs helyén.

A semlegességi politika vagy abban rejlik, hogy az illető államban nagyon erős a békeszükséglet, vagy abban, hogy az ő számára az össze-

ütközés oka és tárgya teljesen közömbös, vagy végül abban, hogy a harcoló felek konfliktusában majd megfelelő időben való közbelépés által ő maga fog nyerni.

A békeszükséglet rendszerint az állam belső viszonyaiból fakad. Az ilyen belső viszonyok rendszerint rossz alapot nyújtanak a külpolitika számára. Így ebből magasabb fokban adódnak azok a veszedelmek, amelyek magával a semlegességi politikával járnak. Politikusnak tehát csak az érdektelenség, vagy a nyereség reménye mondható. Azonban itt is nagy csatlódások és veszélyek következhetnek be. Valamely idegen hadi akcióval kapcsolatban olyan hatalmi eltolódások állhatnak be, amelyek a semleges állam részére kedvezőtlenebb viszonyokat eredményezhetnek, mint a háború előtt. Pld. ha Amerika a világháború alatt nem adja fel idejében a semlegességet s az entente vereséget szenved, katasztrofális anyagi veszteségeket szenvedett volna. 1805-ben Poroszország békeszükséglete s az a remény, hogy Ausztriának Napoleonnal szembeni veresége által Poroszország nyerni fog, készítette ezt az államot arra, hogy semleges legyen. Ha Franciaország vereséget szenvedett volna, ez nem érintette volna Poroszország érdekeit, sőt ellenkezőleg. Mivel akkor Poroszország teljesen félreismerte a politikai tényállást és a hatalmi viszonyokat, 1806-ban rettentő vereséget szenvedett. Napoleon olyan békét kényszerített rá, amely nagyon hasonlított a mi trianoni helyzetünkhöz.

Másként fest a semlegességi politika, ha az csupán mintegy időbeli eltolása a hadi akciónak s az állam semlegesesen kívánja bevégni azt az időpontot, amikor teljesen előkészített reális erejét a legelőnyösebben tudja a hadiakcióba latba vetni. Az ilyen politika okos aktivitáson alapszik s mivel érdekeszerű, a legtöbb esetben sikerrel is szokott járni, mert olyan tények alapján dolgozik, amelyek tiszta képet adnak a harcoló felek erőviszonyairól. A világháború későbbi időpontjában Törökország, Olaszország, Bulgária, Görögország, Románia, Amerika vetették latba erejüket. Azt a semlegességi politikát, amely mintegy az ellenfél hullájára akar lecsapni, sokan dögkeselyű politikának nevezik. Az időpont megválasztására nézve sokat lehetne még mondani.

Az ilyen semlegességi politikánál a reális erők előkészítése és a politikai tényállás állandó éles megfigyelése a legfontosabb. Ha az időpont nincs jól megválasztva, ez a politika végzetessé válhatik. Így Románia elméletileg nem jól választotta meg az időpontot, mert a világháborúban elbukott. Még 1918. tavaszáig a központi hatalmak győzelme nagyon is lehetséges volt s akkor Románia végzete is beteljesedhetett volna. Minket már csak akkor támadott meg újból, amikor a forradalmakkal kapcsolatban le voltunk terítve. A semlegességi politikaából folyik a *beavatkozás nélküli*, a *nem intervenció*s *politika* is.

Igy látjuk, hogy a semleges államnak is rendkívüli érdekei lehetnek a békemű létrejövetele körül. Ha a semleges államok száma és hatalma nagy, akkor az egész békeművet felboríthatják, különösen, ha a győztes követelései a győzelmi jutalom tekintetében szertelenek és sértik a semlegesek érdekeit. Ilyenkor tehát a fő, hogy a győztes fél, — ha reális ereje nem elég nagy — a semleges politikát és beavatkozást ügyes politikával el tudja háritani. Ezt csinálta Bismarck 1871-ben, amikor a németek katonai ereje imponált még mindenfelé s ezt nem találták el az oroszok 1878-ban, amikor a S. Sztэфánói előzetes békét követte s semlegesek által összehívott berlini kon-

gresszus, amely Oroszországot szinte összes mértéktelen hadijutalmától megfosztotta.

VIII. Néhány szó a jog jelentőségéről a politikában.

Mielőtt tovább megyünk, vessünk egy pillantást a politikai jog terére. Fontos ez különösen abból a szempontból, hogy milyen politikai helyzet keletkezik akkor, ha valamely békekötés nem *megállapodásos béke*, hanem békediktátum. A politikai művészetéhez tartozik kétségtelenül az, hogy a jogot és a méltányosságot csakis a magunk érdekében működtessük, az ellenfélét azonban megtagadjuk. Ez nem Macchiavellizmus, hanem ez a politikai valódi arculatja. Hisz ez természetes is. Saját politikánk által mindig olyan jogfejlődést akarunk elérni, amely saját érdekeinknek felel meg, az ellenfél jogait és érdekeit pedig megsemmisíti. Érdekes e tekintetben éppen Magyarország történelmi példája és közjogi helyzete a régebbi időben. A Gesamtmonarchie hívei azt mondták: A császári ház nemcsak az öröklés jogán uralkodik Magyarországon, hanem azt többször is a fegyver jogán alávetette, meghódította. Meghódította egyszer, amikor a törököktől szabadította meg, meghódította a Rákóczi-féle szabadságharc után és meghódította Világos után is. Méltányos, sőt jogos tehát, hogy Magyarország helyzetét a császári kormány írja elő. Ha pedig ez megtörténik, akkor Magyarország csakis örökös tartomány, vagy a Gesamtmonarchie része, nem is tagja, illetőleg egy Gesamtmonarchie tartománya lehetne, s így az 1867 óta érvényes dualisztikus közjog nem érvényes.

Ez a nézet azon a felfogáson alapszik, hogy valamely háborús béke-műben a győztes hatalom politikai győzelme és jutalma abban áll, hogy a legyőzött féllel azt a jogot fogadtatja és ismerteti el, amely a győztes hatalmi érdekeit a legjobban szolgálja. Vagyis Trianon igazolása. Így tehát a békediktátum valóban a győztes fél joga lenne! Csakhogy politikai értelemben jognak csak azt a jogot nevezhetjük, amelynek érvényességét az illető érdekkörben teljesen és pedig *megállapodásszerűen* — és ez a fontos — elismerték. Hiszen a politikában a jog megkötő hatása és nyomatéka annál erőteljesebb, minél inkább nyugszik az a bilaterális megállapodáson és minél kevésbé alapszik a győztes hatalmának egyoldalú megnyilvánulásán. Ez éppen úgy áll a belpolitikában, mint a nemzetközi jogban.

Ha valamely politikai személyiségnek sikerült valamely jogot a politikai harc útján általában elismertetni, úgy ez a jog az illető politikai személyiségnek, minő az állam is, politikai és jogi tulajdonába megy át, annak jogi kincsévé válik. Ez az állam ezt az érvényessé vált jogot vagy saját hatalmával védi és fentartja, vagy mint haszontalant önmaga adja fel. Azonban akárhogyan is történik, a győztes sohase felejtse el a jognak azt a lényegét és alap-axiomáját, hogy t. i. a jognak valamely politikai személyiséggel, tehát az állammal is kapcsolatos jogi tulajdonságait csak az szünteti meg, ha az illető politikai személyiség azt önként és kényszer nélkül adja fel. Ha ellenben a jogfeladás kényszer alatt történt, úgy a jog soha sem veszi el politikai jelentőségét, mert amíg az illető politikai személyiség akár egészében, akár részeiben, de él, addig a mögött a latens jog mögött, mindig ott él valamely reális erő is. Ha ez a politikai személyiség erőre kap, sőt túlsúlyba jut, akkor a jog is teljes erejében feléled. Mert jogi értelemben a jog amely mögött nincs hatalom, nem egyéb, mint minden realitás nélküli üres

nomenklatura, viszont politikai értelemben még a latens jog is — még csak ha valamely szunyadozó hatalom is van mögötte — mégis érezhető realitás, mondja Ihering. Lengyelország több mint egy évszázadig nem létezett mint állam, de élt a lengyel nemzetiség, a lengyel nyelv, bárha mint nemzet el volt politikailag nyomva, szinte törölve. Élt mint elnyomott, de fősgyökeres érdekű politikai személyiség, mint többfelé szakított nemzetiség s amint béklyói lehullottak, feléledt a vele kapcsolatos összes jog is. S ez termés zetes. Az embert eltöltő belső politikai indítékokban rejlik annak magyarázata, hogy bármely politikai személyiség, tehát az állam is, az olyan érdekeket, amelyek vele szorosan összefüggnek, illetőleg az ilyen érdekek jogi elismerését, az ő egyéniségének elidegeníthetetlen jogi kincsének tekintti, amely vele együtt él, amíg az állam, a nemzet, nemzetiség, vagy nép politikailag él. Az ilyen jog csakis a személyiség elmúltával, vagy önkéntes feladás útján veszhet el.

Hogy Magyarország közjogát a császári kormány alatt soha el nem vesztette, hanem ellenkezőleg még ki is fejlesztette, annak oka az, hogy az osztrák kormányzatnak semmiféle fogalma sem volt a politikai jog említett lényegéről. Amint már mondtam, ez a kormányzat minden alkalommal, amikor a császári hatalom Magyarországot a fegyver hatalmával alávetette, leigázta, — s itt mellékes, vajjon a törököktől szabadította-e fel, vagy valamely szabadságharcot vert le — a bécsi kormány soha sem tette azt, hogy ezt az állapotot a magyarok által megállapodásszerűen és önkéntes elismerés révén erősítse meg, vagyis a neki kedvező helyzetet ily célzattal kihasználta volna, hanem egyszerűen kijelentette, hogy a magyar közjog ezennel elveszett! Volt! Nincs! Ez azonban mindig csak fikció volt. Mondottuk, hogy valamely politikai jog el nem veszhet, csak ha tárgytalanná válik, vagy helyette más jog jut önkéntes — s ez fontos — elismerésre. Ha a császári kormányok ismerték volna a politikai jognak ezt a lényegét, igyekezniök kellett volna a magyarokkal jogilag és önként elismertetni azt, ami az osztrák kormányzat szerint a méltányossági követelményeknek, vagyis a felszabadításért stb. kijáró köszönet, vagy a meghódítás fejében kijárt. Hála Istennek, hogy tudatlanok voltak. Mert így csak kény szerrel, oktroi-al dolgoztak a magyar nemzettel szemben. Már pedig minden ilyen oktroi-nak, jograkenyszerítésnek, az az elvetendő oldala van, hogy nem is jog. Joggá legfeljebb hosszú idők szenvedőleges, türelmes elismerése által lehet. Az ilyen elszenvedett jogot valamely nemzet sohasem veszi fel a nemzet jogi kincsei közé, hanem azt a legközelebbi kedvező alkalommal igyekszik lerázni. Ilyen oktroi Trianon is.

A jog lényege az önkéntes és megállapodásszerű, minden kényszer nélküli elismerést követeli! Az elismerés előfeltétele tehát az önkéntes megállapodás. Politikai bölcsességre vall, ha a győztes a legyőzötttel szemben a nyomást nem fokozza tulságosan, mert a történelem tanúsága szerint a kikényszerített, az oktroiált megállapodás a legyőzött fél számára soha sem nyerhet más jellegzést mint azt, hogy azt tőle erőszakkal, az ő meghallgatása, vagy érveinek figyelembe vétele nélkül csikarták ki, s így az a politikai jog valódi lényegére, vagyis elismerésre a vesztes és érdekeiben mélyen sértett fél részéről soha sem számíthat.

Mindezek alapján Trianon és a vele összefüggő, ránk kényszerített úgynevezett kötelezettségek és szerződések soha sem képezhetik a magyar nemzetnek önként elismert jogi kincsét. Trianon a politikai jog szerint nem kincse a nemzet jogi tárának, hanem átkos kelés a nemzet testén. A politikai jog tehát elpusztíthatatlan. A csehek is elvesztették a fehérhegyi csatában

függetlenségüket s 1918-ban minden politikai joguk felébredt, sőt annyira felébredt, hogy mindenre rátették a kezüket, ami körülöttük ájultan feküdt. Deák Ferenc is megmondta, hogy csak az a jog vész el, amelyet önként adunk fel. Trianon is csak addig jog, amíg a mögötte álló hatalom minket annak elismerésére kényszerít. A politikai jog ezen elpusztíthatatlanságában rejlik egyuttal az annyit emlegetett és kellő magyarázat híján meg nem értett *jogfolytonossági* elv is, vagyis az összefüggés a jog és a vele összekapcsolt politikai személyiség életének folytonossága között is. Ezek szerint kell tehát Trianont megítélnünk.

Méltóztassanak nekem a mélyen tisztelt közjogász urak megbocsátani, hogy cirkulusaikba belekontárkodom, de ez irányú tanulmányaim nekem is megadták a lehetőséget, hogy e kérdés lényegébe behatolni igyekezzem.

X. A béke valódi arculatja s a békekötés utáni politika.

A rövid idő sajnos, meg nem engedi, hogy hosszasabban foglalkozzam ennek az érdekes témának további részleteivel s így át kell térnem arra, hogy a békekötés után mily politikát kell a feleknek az elmélet értelmében követniök.

Diplomáciai szokás a békeszerződéseket „örökre” megkötni. Az a hihetetlen naivítás, amely a nemzetközi jog eme floszkulusának jelentőséget tulajdonít, nyilvánul meg abban a hiedelemben is, hogy az ilyen békeszerződéseknek valamiféle tartóssága lenne. Hiszi ezt pedig ez a naivítás még abban az esetben is, amikor a békekötő felek valamelyikének garantáló hatalma és ereje megszűnt, vagy az ügy érdekében többé nem működik, másfelől megszűnt az a szükséglet és indíték is, amely a béke fenforgó formáját megteremtette, sőt akkor is, ha a békét megteremtő érdekközösség is megszűnt, esetleg érdektelenné vált. Vannak államszerződések, amelyeknek politikai értéke már a megkötés pillanatában sincs, amelyek tehát mintegy szerződészettségre csábítanak. Ilyen megállapodás volt annakidején a 18. század elején III. Károly király uralkodása alatt a legtöbb európai hatalom hozzájárulása a *pragmatica sanctio*hoz.

Eppen a békeszerződések eme jellegzetes labilitása követeli azt, hogy az államférfiú a békekötés után szakadaflanul vizsgálja a politikai tényállást. Tevékenysége e mellett arra is irányuljon, hogy olyan akciókat igyekezzék keresztül vinni, amelyek révén az államok kölcsönös vonatkozásai a saját célok javára kedvezően alakuljanak. Helyes politika az, amely döntő akciókba nem bocsátkozik, amíg az erőviszonyok a siker biztonságát nem nyújtják, viszont azonban a döntő akciónak bekövetkezését addig az időpontig meg is tudja akadályozni.

Igy tehát valamely békekötés után minden hatalom — ha érdeksérelmet szenvedett — elvileg arra vár, hogy a politikai tényállás az ő céljai számára kedvezővé alakuljon. Ez a várakozási idő adja valamely államkör *úgynevezett békeperiodusait*. A világban uralkodó abszolút ellenségesség folytán ezek az úgynevezett békeperiodusok nem jelentenek mást, mint azt, hogy az államkörben látszólagos hatalmi egyensúlyhelyzet uralkodik, melyen belül egy állam sem látja céljának elérésére a sikert biztosítottnak. Mindazok a hangzatos frázisok, amiket a hipokriták és az ideálisták a népek békeszükkésletéről, a humánus indítékokról, a békeszeretetről hirdetnek, mind csak következményei a politikai tényállásnak, de nem okai a békeállapotnak. Minden államférfiú természetes kötelessége, hogy saját államának birtokát és

befolyását nagyobbítsa. Ezért politikai műveletében előre kell haladnia a cél érdekében. Ha a politikai hatalmi erők azonban egyensúlyban vannak, vagy látszanak lenni, akkor az államférfiak államaik érdekében semmit sem, vagy csak keveset tudnak tenni s akkor béke uralkodik. Ilyen békeperiodusok rendszerint nagy erőszakos háborúk lepergése után szoktak bekövetkezni, mely háborúk befejező békeműve a politikai hatalmi viszonyokat valahogyan rendezte s az államkörben valamelyes — a győztesek szerint igazság — vagy szükségszerű, a legyőzöttek szerint lehetetlen területi beosztást adott.

Az ilyen békeperiodusok fényleg a nyugalom utáni vágy révén adódnak, amely a győztes részéről a jólakottság, a megelégedettség állapotának nyugalmas élvezni akarásából, a másik félnél pedig a politikai hatalmi benuólt-ságból fakad. Szóval bizonyos békének nevezett nyugalmi szünet áll be. A legyőzött állam legsúlyosabb helyzetében is az államférfiu feladata az, hogy az állam belső erőit erősítse, beléletét egészségessé tegye. Hisz a belső erő a külpolitika reális alapja. Ahol az állam belső bajokkal küzd, ha gazdasági krízisek és egyes rétegek minden etikai érzésből kivetkőzött haszonlesése a morális erőket aláássa, ott az erők előkészítése valamely új akció számára igen nehéz. Aki ilyenkor morális alapokra épít, az sem a politika elméletét, sem annak lényegét nem ismeri.

De a győztesnél sincs másként. Valamely természetes érdekü területi növekedés az államot meg fogja erősíteni. Így volt ez az Ausztriától elvett Felső-Olaszországi területekkel. Valamely természetellenes növekedés ellenben az új államalakulatban zavarólag hat s a hadszervezetet is komplikálja. Az ily terület erőszakos biztosítása a haderő óriásilag felfokozott ütőképességét idézi elő s nagy nemzetgazdasági károsodást jelent.

Még néhány szót kell szólnunk az időmértéknek és az időpontnak jelentőségéről a békekötés utáni politikában.

A győztesnek az az érdeke, hogy a megszerzett területeket organikusán becsatolja és saját képeré alakítsa át. Az ilyen belpolitikai és gazdasági megerősödéshez a külpolitikának kell időt szereznie. Praktikusán a cél az, hogy a területétől megrabolt állam a kifejlődő szokás indíték kifejlődése, illetőleg az idők múlása révén, a teremtett helyzettel kibéküljön, azt megszokja. Ehhez azonban az is kell, hogy a győztes állam minden konfliktust lehetőleg hosszú ideig kerüljön. Látjuk tehát, hogy a békekötés utáni politikában mily fontos az időmérték, illetőleg az az időpont, amikor valamely új akció következhetik be. Néha valamely nemzet egész történelmi periodusa s valamely államférfiu életfeladata ezzel van kitöltve. A megszilárdulás tényezőire itt ki nem terjesztkedhetem. Nagyon érdekes e tekintetben Bismarck politikája 1871 után. Célja időnyerés és minden konflagráció elkerülése volt. Úgyanezt csinálják a kis entente államai, hogy reális erőiket minél nagyobbra fejlesszék. A különbség csak az, hogy Bismarck úgy ismerte a politika lényegét, mint előtte és utána is senki, míg a másik irányban nem lehet az én feladatomban, hogy az elkövetett hibákat feltárjam. Tény az, hogy az idő erőteremtő tényező, mert a konzervatívizmus a szokásindítékot fejleszti.

Ha a győztes érdeke az, hogy az átcsatolt területeken az új helyzetre nézve szokásindíték kifejlődjék, a legyőzötté feltétlenül az, hogy a változtatási indíték külpolitikai értelemben ébrentartassék, nagyra neveltsék. Hisz mozg természetes alapon máshová becsatolt területek is küzdenek az új állapot szokatlanságával. Természetellenes átcsatolás esetén azonban az új változtatási indíték igen sokáig él. Mikor Elszász Lotharingiát három évszázad előtt a franciák elvették, az német volt.

A német szeparatiztikus szellem segítségével sikerült a franciáknak ezt a népet konzervatív indítékokkal telíteni, úgy hogy a németeknek 1871—1918-ig sem sikerült azt német irányú konzervatív indítékokkal a saját javukra teljesen áttelíteni. Ebből sok mindent következtethetünk a magunk szempontjából.

A legyőzött államra nincs veszedelmesebb dolog, mint a belső újjászületés bekövetkezése előtt az elvesztett birtoknak és befolyásnak visszaszerzésére indulni. Első sorban tehát a megzavart erőviszonyokat kell helyreállítani. Akárhogyan magyarázzuk, a háborús vereség olyan erőpróba, melyet a vesztes fél rosszul állt meg. Tehát az államot, a reális erőket újra kell építeni. Ehhez idő kell. Ha pedig a vereséget belső, destruktív erőknek tulajdonítják, akkor mindenek előtt ezeket kell hatálytalanítani. Ily esetben különös erkölcsi és anyagi felépítési akciók nélkül a nép nem alkalmas kifelé való erőnyilvánításokra. A nép indítékai ilyenkor inkább a kormányzatban látják az összes bajok okát, amit a titkos külső ellenséges propaganda ki is szokott használni, főleg, ha az ellenfél természetellenes területi gyarapodást nyert.

Így látjuk, hogy a legyőzött is kénytelen az időmértéket mérsékelni és az időtől remélni a belső regenerálódást, egyuttal pedig az őt támogató külső kapcsolatok és érdekközösségeknek szövetségi politika formájában való megnyilvánulását. A történelem szerint még természetes és kulturális érdekű területek visszaszerzése is rendszerint hosszú ideig tartott.

Külön megítélést igényel az az eset, amikor a vesztes állam területéből részesedett állam maga nem is győztes, hanem csak a vezető szövetséges hatalmak győzelme révén jutott területi gyarapodáshoz. Ilyen volt Olaszország helyzete 1866-ban, ilyen volt Csehország, Szerbia, Románia helyzete 1918-ban. Ilyen államokkal szemben, ha a lecsatolt terület érdekellenes, úgy nemcsak a megrabolt államban, hanem a lecsatolt területen is elementáris erővel él a régi viszonyok iránti szokásindíték s az új viszonyok iránti változtatási indíték. Itt a legyőzött félnek érdeke, hogy az újabb akció addig történjék, amíg ezek az indítékok élnek, a másoknak pedig érdeke, hogy az új területen minél előbb fejlődjék ki az ő javára a szokásindíték. Éppen ezért a legyőzött államnak — bármilyen legyen is a békeszükséglet az egyes államkörben, — a legnagyobb vehemenciával kell igyekeznie az egész világot a propaganda minden eszközével felvilágosítani, hogy a békemű a hatalmi egyensúlyt veszedelmesen megbolygatta és olyan természetes és kulturális létérdekeket sértett, amelyek elkeserítő s gazdaságilag fojtogató voltak miatt igen könnyen a lenni vagy nem lenni kérdés elé állíthatják a legyőzött országot s ezzel lángra lobbanthatják a világot. Igaz ugyan, hogy a méltányosság és az igazság megsértése nem politikai argumentum. Mindazonáltal a mai forgalmi, híradási, közlekedési eszközök mellett a világ általános felvilágosítása is rendkívüli fontos, mert a népeket tájékoztatja az érdekellentétek és kapcsolatok valódi lényegéről, feltárja a veszedelmeket, az érdekelnyomásokat s előidézi azt is, hogy olyan államok, amelyek véletlen érdekek folytán együtt harcoltak, vagy éreztek a győztessele, ettől elfordulnak. Ebben rejlik a revíziós gondolatnak és munkának óriási jelentősége. Manapság a világ közvéleménye mindjobban kezdi átlátni azt, hogy a magánjogi egyenlőség részben, a politikai jog-egyenlőség pedig teljesen megszűnik, amint valaki valamely kisebbségi nemzetiséghez stb. tartozik. Az ily elnyomásnál a megnyugtató még az a szociológiai törvény, hogy természetes érdekű politikai személyiségek belső szilárdsága annál nagyobbá válik, minél nagyobb üldöztetéseknek vannak kitéve.

Tudjuk, hogy a külpolitikában csak akkor van kötelező jog, ha hatalom áll mögötte. Ezért kell a legyőzöttnek az idő felhasználásával a benne élő morális feszerőt felépítenie, a destruáló elemeket pedig legyűrnie. Ezzel a belső felépítéssel kell együtt haladnia a kifelé való érvényesülésnek, amely érdekközösségek alapján álló szövetségek és kapcsolatok útján lehetséges. Ily szövetségesek feltalálásánál ismét szükség van a politikai tényállás hideg és megfontolt mérlegelésére, mert szenvedélyek, érzések és indulatok révén üdvös szerződéses politika nem képzelhető. Ügyesség az érdekkapcsolatok kihasználásában manapság az államférfiúnak egyik igen elismerésreméltó tulajdonsága. A saját erőt kell fejleszteni, mert az az egyetlen tényező, amely az államoknak egymás közt rangot és befolyást ad. Ily igen fontos erőtermelő tényező pedig: az idő.

Sajnos az idő rövidsége nem engedi meg, hogy a békeszerződések alaki elméletére, azoknak formai alapjaira is rávilágítsak s ezért még röviden mutassunk rá azokra az érdekkellentétekre, amik a világháború előtt uralkodtak s azokra, amelyek a mi napjainkban újabb veszedelmekkel fenyegetnek.

XI. A béke s a jelenlegi általános helyzet.

A háború előtt Oroszország ki volt szorítva a Középtengerből, pozíciója azonban a Keleti-tenger mellett hatalmas, világkereskedelmi kapcsolata akadálytalan, tengerparti kiterjedése megfelelő volt. Érdekei azonban követelték, hogy kezébe kapja a Boszporust és a Dardanellákat s a Balkánt pedig teljesen saját befolyása alá kerítse. Ebben a monarchia akadályozta. Ma e a 140 milliós birodalom mindebből semmit sem ért el. Ellenben elvesztette néhány csekély kilométer partvidéktől eltekintve egész keleti tengeri partvidékét s ma a finn öblön át tulajdonképpen egy hosszú csövön át veszt lélekzetet. Elvesztett Lengyelországgal szemben tiszta orosz területeket, szövetségese, Románia elvette tőle Bessarabiát, a tengerszorosokról, a Balkánról, szó sincs, Keletázsiai befolyása visszaszorult. Csupa olyan érdeksérelem, amelyet egy nacionalizálódó Oroszország nem fog elviselni. Itt van tehát a háborús konflagráció egyik üszke.

Németországnak a háború előtt nem voltak területi ambíciói. Csak a gyarmatok fejlődését tartotta szem előtt, hogy népfellegeit legyen hová irányítani. Elvették tőle e népfellegek elhelyezési lehetőségeit, a gyarmatokat. Elvették tőle teljesen tiszta német területeket Franciaország, Lengyelország, Belgium, Dánia, sőt Litvánia és Csehország javára is; elvettek tőle életbevágó ipari területeket, testét keresztül hasították, kétfelé vágták a danzigi korridorral, elviselhetetlen hadikárpótlásokkal sujtották stb. Hát el tudja-e azt akármiféle pacifista, vagy idealista képzelni, hogy egy oly hatalmas intellektuális morális és materiális erővel bíró, kiváló katonai tulajdonságokkal rendelkező nemzet, mint a német egy pillanattal is tovább fogja tűrni ezeket a létérdekeit befolyásoló érdeksérelemeket, mint amennyire őt a politikai tényállás erre kényszeríti? Igaz, hogy lefegyverezték. Elvehették tőle a mult gygyvereit, de a jövőnek, az intellektumnak fegyvereit nem veheti el tőle senki. S akkor itt van a bekövetkezendő konflagrációk második üszke. Arról pedig nem is beszélek, hogy mily belső veszedelmeket idézhet elő az, hogy népfellegeit nem képes kifelé levezetni, amely belső veszedelmek azután kifelé vezetőddhetnek le.

Ugyancsak óriási népfellegeket produkál évente Olaszország is. A békék által nyert európai területek ezek felvételére nem alkalmasak. De a közelben vannak ily területek. Ez a tény, az Itália Unita gondolata és a háborús áldozatokhoz mért csekély győzelmi jutalom s a szémszédokkal való érdekellentét adja a háborús konflakrációk harmadik üszkét.

De ha körülnézünk a hozzánk közelebb eső Európában, van itt mindenféle érdekellentét bőven. A háború előtt ezen érdekellentétek nagy része a monarchia területén belül kapott bizonyos szordinált kiegyenlítést. Most, hogy a Monarchia megszűnt, az érdekellentétek szabadon garázdálkodhatnak. Így Olaszország balkáni aspirációi, Jugoszlávia aspirációi az olasz kézben levő délszláv területekre, a németeknek Délfiórollal és az osztrák Anschlussal kapcsolatos érdekei, a 80 milliós német tömbnek az osztrák csatlakozás után az Adria felé való gravitálása, a jugoszlávoknak Szaloniki felé való törekvése, ami a görög érdekekkel ütközik össze, Bulgária érdekei Macedóniában és a Dobrudzásban, Törökország európai érdekei és a tengerszorosok védelme, Románia és Szerbia érdeköszeütközése a Bánátban, az utódállamok belső zürzavarai, Magyarországnak négszerezsen sértett érdekei, az északi és a déli szlávoknak Magyarország hullája felett tervezett egyesülesi törekvései, az Európán kívüli világhatalmi és kereskedelmi érdekellentétek, amelyekre itt még taxative sem térhetek ki, mind mind egy-egy üszköt jelent az úgynevezett világbéke zsufedele felett, mely üszkök legnagyobb részét éppen a végzetes párisi békék teremtették meg.

S mindezt szeretnék Locarnókkal, Kellog paktumokkal s egyéb hasonló politikai szemkítörésekkel elintézni, amelyek felett annak, a ki a politika belső lényegét ismeri, csak mosolyognia lehet.

XII. Bizalom a jövőben.

S most elérkeztem előadásom befejezéséhez s ezzel együtt visszatérek azokra a természetes és kulturális érdekekre, a melyekből kiindultam s a melyek az államalakulatok létét és szervezetét irányítják.

A régi Magyarország, melynek valódi lényegét Grünwald Béla az ő halhatatlan művében oly klasszikus szépséggel festette meg, az érdekek koalíciójának volt ragyogó példája. Az összes természetes és kulturális érdek közreműködött ennek a „Naturganges“-nek fentartásán. Ezt a Naturganges-t tépték széjjel s részeit érdekellenesen csatolták oda Trianonnal más államok testéhez. Hangsúlyozom, hogy a következőkben megint nem politizálni akarok, hanem csupán az elmondott elmélet alapján egy gyakorlati példával akarok szolgálni, hogy pld. Felsőmagyarországot az említett természetes és kulturális érdekek, az államalkotó érdekek közül melyek is tartják össze Csehországgal. Nézzük csak!

A nemzeti érdek? Aligha! Hiszen a lakosság többségének ezen érdeke, a németeké, fókaké, magyaroké, ruténeké nincs harmóniában a cseh nemzeti eszmével és érdekekkel.

A felekezeti érdek? Aligha! Hiszen ez az állam semmiféle felekezetre nem támaszkodik, sem a protestantizmus, sem a katolicizmus nem látja érdekeit a régi terjedelemben biztosítva.

A földrajzi érdek? Aligha! Hiszen a Morva-folyótól és a Kárpátoktól nyugatra eső részek földrajzi érdekét még meg lehet konstru-

álni. De az, ami a Kárpátok bérckoszoruján, a magyar Naturganges-en belül esik, ahol a folyók mind a magyar alföld felé gravitálnak, ahol mindig csak Budapestre, de soha sem Prágába lehet tutajozni, ahol a felvidéken egyetlen egy átfutó egységes közlekedési vonal nincs, itt a földrajzi érdek ugyan dolgozik, de semmi esetre sem az új államalakulat javára.

De talán a gazdasági érdek? Aligha! Hiszen tudjuk, hogy a tót arató az Alföldön kereste a téli kenyérét s hogy a felvidék ipara, nyerstermékei és az alföld mezőgazdasági produktumai egy egész gazdasági harmonikus egységet képeztek. Ma ellenben a felvidéken az ipar tönkrement és csaknem 100,000 munkás elveszítette kenyérét, 250,000 tót honfitársam kivándorolt. Ezek mind abszolút tények, vagyis nem tartoznak a politizálás körébe.

Vagy talán a történelmi érdek? Ez már semmiesetre sem! Szvatopluk ködfoszlányos birodalmán kívül s Giskra felvidéki rablásaitól eltekintve nincs cseh-tót, vagy lényegesebb cseh-magyar kapcsolat, ellenben a magyar és a tót vállalva verekedett 1000 évig a közös hazáért.

De talán valamelyes érdekek koalíciója? Dehogy! Hisz akármily két vagy három érdekét állítunk egymás mellé, ennek az utódállamnak érdekalapjait sehogy sem tudjuk megkonstruálni.

Szóval nincs természetes és kulturális érdek, amely a Felvidéket ezzel az államalakulattal összetartja. Hát mi tartja mégis össze? Kétségtelenül az a hatalmi erő, amely Trianont diktálta.

A dologból a következtetéseket rábizhatom mélyen tisztelt hallgatóimra. De rájuk bizhatom azt is, hogy a főbbi utódállam hasonló érdekviszonyait az elmondottak alapján megkonstruálják. Ezzel kapcsolatban csak annyit említék meg, hogy a Jugoszláviához csatolt magyar területnek lakossága csupán 34%-ig volt szláv. Így festenek tehát Trianon megvilágításában a természetes és kulturális érdekek, amelyekről itt annyit beszéltem.

Az előadott politikai elméletről és az elmondott, de mindenki által ismert tényekből is azt látjuk, hogy úgy Trianon mint a főbbi párisi béke által a politikai érdekellentétek tömegét a béke diktálói hihetetlen mértékben felszaporították. Ez csak bizonyítéka annak, hogy a béke diktálói az itt keletszerűen előadott politikai elméletet vagy egyáltalán nem ismerték, vagy pedig nem akarták ismerni és alkalmazni. Az első esetben képzettségi tudatlansággal, a másodikban pedig politikai vaksággal, vagy lelkiismeretlenséggel állunk szemben. Mindkét lehetőség igen szomorú bizonyítvány az illetőkre nézve.

A mi részünkre azonban a békeszerződések politikai elmélete adjon újabb erőt a további küzdelemre. S ezért ma itt újból ismétlem azt, amit ezen a helyen két év előtt az antimilitarizmusról tartott előadásomban mondtam: A végzet szava, hogy a magyar béke a „Trianon“ névhez fűződött, mert ezzel a Trianon névvel szinte a szánkba adták a tagadást, belénk plántálták a visszautasítás örök szellemét, amíg ez a békediktátum él. Mert Triann latinul annyit tesz, mint három nem! Hisz tria=három, non=nem! Három nem pedig minden magyar ember szájában és szívében azt jelenti, hogy Nem! Nem! Soha! Pax Trianon! Tria „non“ sunt tibi in nomine, non te! accipit inclita gens Hungariae! Pax Trianon!

Ezzel élünk s ha kell ezzel halunk!

Irodalom: Anthony, Bluntschli, Giddings, Gumplovicz, Ihering, Piloty, Ratzel, Ratzenhofer, Roscher, Spencer, Steinmetz, Stumm, Unold, Treischke művei és a háború utáni bel- és külföldi folyóirat irodalom.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

